

НАЦИОНАЛНО ПРОУЧВАНЕ И СТАТИСТИКА ЗА РАННОТО НАПУСКАНЕ НА УЧИЛИЩЕ - БЪЛГАРИЯ

Целева група – ученици на възраст 16-18 години

1. Участие на младежите в образование и на пазара на труда

1.1. Заетост и образование по възраст

Според Закона за предучилищното и училищното образование в Република България всеки има право на образование и може да повишава образованието и квалификацията си чрез учене през целия живот, като приобщаващото образование е неизменна част от правото на образование.

Предучилищното образование е задължително от 5-годишна възраст, като държавата и общините се задължават да осигурят условия за обхват на децата в детските градини и групите за предучилищно образование.

Училищното образование е задължително до навършване на 16-годишна възраст и започва от навършване на 7-годишна възраст на детето.

Задължителното предучилищно и училищно образование в държавните и в общинските детски градини и училища е безплатно за децата и учениците.

Образованието в задължителна възраст се осъществява от:

1. начални (I – IV клас включително);
2. основни (I – VII клас включително);
3. гимназии (VIII – XII клас включително);
4. обединени (I – X клас включително);
5. средни (I – XII клас включително).

Според съдържанието на подготовката гимназиите са:

1. профилирани гимназии;
2. професионални гимназии.

Според степента училищното образование е основно и средно.

Обучението за придобиване на основно образование се осъществява от I до VII клас.

Обучението за придобиване на средно образование се осъществява от VIII до XII клас в два етапа, както следва:

1. първи гимназиален – от VIII до X клас включително, и
2. втори гимназиален – от XI до XII клас включително.

Според подготовката училищното образование е общо, профилирано и професионално.

1.2. Заетост и образование по пол

Към 31.01.2018 г. по данни на Националния статистически институт регистрираните безработни лица в бюрата по труда до 24 години от областите на участниците в проекта в съпоставка с най-големия и най-малкия брой за страната са:

ОБЛАСТ	МЪЖЕ И ЖЕНИ - ОБЩО					
	ВСИЧКО	ВИСШЕ	СРЕДНО ОБРАЗОВАНИЕ	В Т.Ч. СРЕДНО ПРОФЕСИОНАЛНО	ОСНОВНО ОБРАЗОВАНИЕ	НАЧАЛНО И ПО-НИСКО ОБРАЗОВАНИЕ
за страната	12 155	1 063	5 782	3 231	2 492	2 818
Пловдив	991	71	371	224	170	379
Габрово	120	14	88	64	13	5
Добрич	272	31	145	58	40	56
София	540	28	253	141	135	124

Според пола са съответно:

ОБЛАСТ	ЖЕНИ					
	ВСИЧКО	ВИСШЕ	СРЕДНО ОБРАЗОВАНИЕ	В Т.Ч. СРЕДНО ПРОФЕСИОНАЛНО	ОСНОВНО ОБРАЗОВАНИЕ	НАЧАЛНО И ПО-НИСКО ОБРАЗОВАНИЕ
за страната	6 305	748	2 886	1 492	1 102	1 569
Пловдив	518	50	198	101	76	194
Габрово	51	12	33	22	3	3
Добрич	146	20	74	27	20	32
София	282	21	140	84	54	67

Професионална структура:

ОБЛАСТ	МЪЖЕ И ЖЕНИ - ОБЩО										
	ВСИЧКО	работническа професия	В Т.Ч. ПО ОБЛАСТИ НА ОБРАЗОВАНИЕТО								БЕЗ СПЕЦИАЛНОСТ И ПРОФЕСИЯ
			образование	хуман. и изкуства	общество, икономика, право	математика и обществознание	техника и технологии	селско стопанство	здравеопазване	услуги, транспорт, охрана и др.	
за страната	12 155	2 087	60	108	734	117	535	110	58	613	7 733
Габрово	120	18	1	2	17	2	31	1	1	8	39
Добрич	272	48	0	1	19	2	6	3	1	11	181
Пловдив	991	168	2	16	43	6	35	3	7	30	681
София	540	56	2	3	23	9	21	3	0	54	369

ОБЛАСТ	ЖЕНИ										
	ВСИЧКО	работни ческа профес ия	В Т.Ч. ПО ОБЛАСТИ НА ОБРАЗОВАНИЕТО								БЕЗ СПЕЦИАЛНОСТ И ПРОФЕСИЯ
			образов ание	хуман. и изкуств а	общество, икономика , право	математ ика и обществ ознание	техника и технологи и	селско стопанс тво	здравео пазване	услуги, транспорт, охрана и др.	
за страната	6 305	988	52	68	524	62	155	32	49	365	4 010
Габрово	51	6	0	1	13	1	7	0	1	6	16
Добрич	146	22	0	0	13	1	3	1	1	6	99
Пловдив	518	77	2	12	27	3	6	1	7	22	361
София	282	31	2	3	19	8	9	2	0	31	177

1.3. Младешка заетост – възраст 16-24 години

В България заетостта във възрастовата група между 16 и 24 години е около 23%, тоест малко под $\frac{1}{4}$ от младежите на тази възраст работят.

Включването на младите хора в пазара на труда е ограничено, поради това че нямат практически и трудов опит по придобитата специалност и защото малко работодатели инвестират в обучението и квалификацията на младите работници и служители. Младите хора се чувстват демотивирани от предлаганото заплащане, както и от условията на работа. Младешките намират работа в сферата на търговските услуги и упражняват професии в работещите земеделски кооперации или сезонно в туризма. За по-висококвалифицираните възможностите за работа са в сферата на образованието, общинската администрация и здравеопазването. Липсва възможност за професионална реализация на току-що завършилите млади специалисти, което ограничава тяхната личностна реализация. Често работодателите изискват наличие на натрупан опит и стаж. Поради тези причини голяма част от младите хора от малките населени места, например, са принудени да започват работа в много случаи не по завършената специалност и в близките по-големи градове, а някои от тях напускат страната. Това води до един много сериозен проблем - обедняване на по-малките общини и като цяло на страната от интелигентни млади хора. В резултат от повсеместно променената макроикономическа ситуация, младите хора се оказват в неблагоприятна ситуация по отношение на заетостта.

Безработица – възраст 16–24 години

Според данни на Агенцията по заетостта към януари 2017 г безработните младежи в България са 35420. За сравнение - през 2012-а броят им е бил 74 779, а през миналата година – 37 998, или 13.3% от всички безработни лица в страната.

Основните причини за трудното намиране на работа сред младежите са:

- Преждевременното напускане на училище;
- Липсата на специалност;
- Ниското образование.

Шансовете на хората без образование и квалификация да намерят работа са много малки.

Обезпокоително е качеството на работната сила в групата на 16-24 страната от по отношение на образователния им статус и наличието на специалност и професия.

Изключително тревожен е фактът, че около 22% от младежите в България на възраст между 16 и 24 години не работят и не учат и са част от т.наречената група NEETS сочи изследване на ЕСТАТ.

Резултатите от проучване на ЕСТАТ сочат, че делът на NEETs сред младите в училищна възраст (16 -18 г.) е малко под 11%, а сред по-големите (между 19 и 24 г.) достига 28%.

Според проучването образованието е факторът, който определя в най-голяма степен формирането на групата NEETs. Около 47% от младите, попадащи в тази група, са преждевременно отпаднали от училище, тоест имат или основно, или по-ниско от основно образование. А 64% от тях живеят в село или малък град. Изследването показва и че 51% от неработещите и неучещи младежи са с турски и ромски произход, а 46% са българи.

69% от младежите, които попадат в NEETs, нямат почти никаква квалификация, а 67% от тях не са работили никога.

Най-сериозният проблем сред тази група е мотивацията. 15% заявяват, че не желаят нито да започнат работа, нито да продължат образованието си и това са младежите в най-уязвима позиция - тези, които живеят в малки градове или села, имат ниска степен на образование и никаква квалификация.

Средна продължителност на преминаването от образование към заетост

Преходът от училище към заетост е различен при различните групи младежи в зависимост от придобитото образование. Една част от младежите, които завършват средно образование, продължават да учат в системата на висшето образование. Същевременно голяма част от тях работят през годините на обучението си.

Ако разгледаме групата на неработещите младите хора, то някои от тях много рано са напуснали образователната система и много трудно биха си намерили работа без образование и без квалификация. Те са срещали значителни трудности при усвояване на учебния материал и в ранна възраст са загубили интерес и мотивация за включване в образование.

В основата на трудностите в училище стоят две значими проблемни области в образователната система, регистрирани и от младите хора, и от институциите, работещи пряко с тях. Първата е свързана с учебния материал и преподаването и по-конкретно – слабата ориентираност на обучението към практиката, големият обем и липса на фокус и структура на учебното съдържание, пасивният модел и липсата на интерактивен подход в преподаването.

Необходимо е прилагане на съвременни технологии в обучението и многократно увеличено участие на младежите в процеса на придобиване на знания, като се стимулира творческото и аналитичното мислене и формулирането на идеи и визия за собственото бъдеще. Необходимо е да се положат усилия относно плавното преминаване на младите хора от учебната скамейка към пазара на труда чрез разширяване на стажовете и практиките в реалния сектор. Често младите хора изпитват липса на необходимата информация за устройване на работа. Не е наложена все още практиката на работодателите да инвестират в обучението и квалификацията на младите работници и служители. Голяма част от младите хора са демотивирани от предлаганото заплащане, както и от условията на работа. Младите хора се превръщат в потенциален ресурс на заетостта в сивата част на икономиката. Недостатъчните професионални умения и практики в реална среда и невъзможността за професионален опит. Анализ на предизвикателствата пред младежката политика в България за избор на учащите от най-ранната възраст принуждават част от завършилите училище да започнат "първата възможна работа", най- често в сферата на услугите, търговията и обслужването, без изисквания към условията на труд. Все още е ниска производителността на труда и адаптивността на младите хора.

2. Текуща ситуация на ранното напускане на училище

Въпреки използването на подходящи традиционни и нови подходи при провеждане на образователната политика, към момента в България 13 % от учениците отпадат от системата на средното образование. Младежите, отпаднали от системата на образованието, нямат придобита степен на професионална квалификация и възможностите им за завръщане в системата на образованието са ограничени.

УЧАЩИ И НАПУСНАЛИ ПО ПРИЧИНИ И СТЕПЕН НА ОБРАЗОВАНИЕ според Националния статистически институт

Година	2010-11	2011-12	2012-13	2013-14	2014-15	2015-16
IX - XII клас						
Учащи	302684	281671	272487	268395	267540	260515
Напуснали	6084	5978	5708	5587	6632	6351
в това число:						
Поради нежелание	1897	1641	1495	1424	1672	1745
Поради семейни причини	3026	3162	3040	2750	3148	2659
Заминали в чужбина	876	910	965	1152	1335	1498

2.1. Причини за ранното напускане на училище

Причините за преждевременното напускане на училище могат да бъдат класифицирани в няколко основни категории.

1. Икономически причини;
2. Социални причини;
3. Образователни причини;
4. Етнокултурни причини;
5. Институционални причини;
6. Причини, свързани със здравния статус.

Икономически причини:

Безработицата, ниските доходи, пониженият жизнен стандарт и бедността поставят децата в условия, водещи до повишен риск от отпадане от училище. В резултат на финансовите и икономически затруднения те са принудени да помагат на семействата си, което води до нарушаване на участието им в учебния процес. Друга икономическа причина е миграция на родителите. Често при миграция на родителите в Западна Европа децата остават в семействата на роднини, които не проявяват интерес към образованието. През последните години се засили и тенденцията родителите да вземат децата си в чужбина: за месеци, а често – и за постоянно.

Социални причини:

Свързват се с родителска незаинтересованост, противоречия, конфликти, напрежение и кризи в семейството, отрицателно въздействие на домашната среда, функционална неграмотност или ниско образование на родителите, непълни семейства, деца и ученици в риск от извършване на противообществени прояви, ученици с поведение, което е трудно

или е в конфликт със закона, домашно насилие, незачитане правото на избор на децата, налагането на строги наказания

Социално-икономически причини: Лошото качество на живот на определени социални слоеве; ниските доходи – невъзможност за покриване на разходите (учебници, тетрадки, дрехи, храна); поради задължение да гледа по-малкия си брат/сестра; използване на детето, не посещаващо училище като трудов ресурс (подпомага формирането на семейния бюджет или участие в домакинската работа.);

Образователни причини:

Образователните причини са свързани и с начина на оценяване, квалификацията на учителите, навиците за учене, негативни нагласи на участниците в образователния процес и липсата на мотивация, качеството на учебниците. Големият брой отсъствия, липсата на достатъчно ефективна система за контрол върху начина на воденето и отчитането им, влошената дисциплина, насилието и агресията в училище, ниските образователни резултати са също вътрешни за училищните процеси. Затрудненията при усвояване на учебния материал; слаб интерес към учебния процес и произтичащото от него желание/нежелание да се посещава училище; наличие на конфликтни отношения със съученици и/или учители и др.; възможност за обучение в професионална паралелка;

Етнокултурни причини:

Това са специфичните етнически, религиозни и езикови измерения. Силно действащите вътрешногрупови норми и натискът на етнокултурните традиции сред уязвими етнически общности и групи предопределят специфичните причини за преждевременното напускане на училище: отсъствие на познавателна мотивация, ниска степен на готовност за училище, липсва мотивация на родителите за получаване на образование от децата им, по-ранното стъпване в брак; страх на родителите поради опасност от открадване; по-ниска ценност на образованието и др.

Психологически причини: чувство за неуспех; отчуждение от натрупания училищен опит, неувереност в себе си; самовъзприемане: „нямах късмет“, „не ми провървя“, уещане за ограничен контрол върху събитията;

Институционални причини:

Като такива могат да се квалифицират недостатъчно координираният подход между различните служби и специалисти на национално, регионално, местно и училищно ниво за справяне с преждевременното напускане на училище; недостатъчно ефективният

контрол върху управлението и функционирането на политиките за обхващане, задържане и реинтегриране на децата и учениците в образователната система.

Причини, свързани със здравния статус:

В контекста на политиките за развитие на приобщаващото образование продължава тенденцията за интегриране на децата със специални образователни потребности в общообразователните училища. Тук се включват и всички фактори на материалната база, образователната среда, човешките и финансовите ресурси, които не отговарят на изискванията за прилагане на принципите на приобщаващото образование.

Причините за нередовното посещение на учениците в училище и допуснатия голям брой неизвинени отсъствия са:

- учениците нямат необходимия родителски контрол;
- у учениците не се възпитава като ценност образованието;
- трудна адаптация на ромските деца към образователния процес и възпитателните дейности в училище;
- повишава се демотивацията за завършване на основно образование сред ромската общност и продължаване в по-висока образователна степен;
- увеличава се линията на бедност и безработица сред малцинствата;
- родителите и учениците разпознават основно правата си като малцинства и все по-трудно се адаптират към задълженията и отговорностите си. Злоупотребяват с малцинствени привилегии;
- липсва законодателна норма и гъвкавост при реинтеграцията на децата или превенция за отпадането им от училищ;
- лоши хигиенно-битови условия на живот и навици в семейството;
- привличане на учениците за работа в семейството, отглеждане на по-малки деца в семейството и възпрепятстване на посещението им в училище и други.

Много от семействата са безработни, други разчитат на временна заетост/сезонна селскостопанска работа/, някои на месечните добавки за деца. Родителите не могат да осигуряват на децата си учебни помагала, дрехи, обувки и неща от първа необходимост. Живеят при крайно лоши битови условия и са на ръба на оцеляването. Голяма част от родителите не са образовани и не считат за необходимост децата им да посещават училище. По този начин нагласата за липсата на значимост на образованието се пренася от поколение на поколение и навлиза дълбоко като цялостно разбиране в общността. Концепцията на родителите, че детето не се нуждае от

образование, се отразява върху мотивацията му. Те проектират своите възгледи и убеждения върху детето, което постепенно усвоява техния модел и не възприема училището като ценност. Незаинтересоваността на родителите по отношение на образованието на децата е основен проблем, защото „родителите често не виждат перспективи техният живот и този на децата им да се подобри чрез по-високо образование”.

Положителната промяна на състоянието изисква прилагането на комплексни мерки и добра координация между институциите от няколко различни сектора на всяко ниво на управление - национално, регионално, местно и училищно. Основната част от отговорностите за прилагането на националната политика по отношение на задължителното образование е съсредоточена в Министерството на образованието и науката, което е естествен координационен център на междусекторните действия за намаляване на преждевременното напускане на училище

3. Справяне с проблема за ранното напускане на училище

3.1. Политики

ВОДЕЩИ СТРАТЕГИЧЕСКИ ДОКУМЕНТИ ЗА ПРЕВЕНЦИЯ НА РАННОТО НАПУСКАНЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА СИСТЕМА:

- Стратегия за намаляване дела на преждевременно напусналите образователната система (2013 – 2020)
- Национална стратегия за насърчаване и повишаване на грамотността (2014 – 2020)
- Национална стратегия за учене през целия живот за периода 2014 – 2020 година
- Рамкова програма за интегриране на ромите в българското общество (2010 – 2020)
- Конвенцията за борба срещу дискриминацията в областта на образованието
- Закон за предучилищното и училищно образование
- Наредба за приобщаващото образование;
- Закон за младежта

Създаване на **Междуинституционален механизъм за обхващане и задържане в образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст** с включени мерки, добри практики, институции, които се занимават с проблема или предоставят добри обучителни програми за задържане на интереса към ученето. Центърът за учебно тренировъчни фирми е представен на интернет страницата на Межаинститута, както като институция, така и с участието си в проект „Учебните

предприятия в училище – иновативно образователно решение срещу ранното напускане на училище”, по европейска програма ERASMUS+ KA2.

Министерство на образованието предвижда различни процедури и проекти в процес на изпълнение по Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж”, съфинансирана със средства от ЕС.

Към настоящия момент по Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж” (ОП НОИР) се изпълняват шест процедури за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ, насочени към обхващането и задържането на деца и ученици в образователната система.

В областта на училищното образование по проект BG05M2OP001-2.004 „Твоят час” над 300 000 ученици от над 2300 училища от цялата страна са включени в извънкласни дейности по интереси и в дейности за преодоляване на обучителни затруднения, за да повишават мотивация си за учене и да развият своите умения. Целта на този най-мощен в рамките на ОП НОИР проект е в дългосрочен план да допринесе за намаляването на дела на преждевременно напусналите училище.

Над 50 000 ученици са обхванати от дейности за кариерно ориентиране в създадените 28 центъра за кариерно ориентиране в областните градове на страната по проект BG05M2OP001-2.002 „Система за кариерно ориентиране в училищното образование”. Целта е децата да бъдат насочвани от специалисти кариерни консултанти към най-подходящите училища, за да продължат образованието си.

Близо 6000 ученици от професионални училища в страната преминават практическо обучение в реална работна среда в рамките на 240 часа по проект BG05M2OP001-2.006 „Ученически практики”.

Близо 3000 деца и ученици от етнически малцинства, включително роми, участват в дейности за интеграция в образователната система. С тях работят учители и представители на юридически лица с нестопанска цел в партньорство с общините, за да се гарантира устойчивост на постигнатите резултати по две процедури – BG05M2OP001-3.001 „Подкрепа за предучилищното възпитание и подготовка на деца в неравностойно положение” и BG05M2OP001-3.002 „Образователна интеграция на учениците от етническите малцинства и/или търсеци или получили международна закрила”.

Предстоящи процедури по ОП НОИР, насочени към обхващане и задържане на деца и ученици в образователната система:

1) Въвеждане на дуална система на обучение (ДОМИНО 2) с основна дейност провеждане на обучение на ученици от професионалните средни училища от XI и XII клас по дуалната система на обучение съгласно съществуващата законодателна рамка.

2) Адаптиране на системите за средно професионално и висше образование спрямо изискванията на пазара на труда в България.

3) Система за осигуряване на качество в професионалното образование и обучение.

4) Усъвършенстване на националната система за валидиране.

5) Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна среда с основни дейности: актуализиране на учебните планове и програми във висшите училища, подготвящи педагогически специалисти с цел обучение за ефективна работа в мултикултурна образователна среда; провеждане на краткосрочни обучения на учители, педагогически специалисти и директори от училища и детски градини за работа в мултикултурна образователна среда.

7) Осигуряване на достъп до качествено образование в малките населени места и в трудно достъпните райони. Период за прилагане на стратегии за водено от общностите местно развитие 2017-2023 г. Основните дейности са свързани с подобряването на достъпа и повишаване на обхвата на децата от маргинализирани групи в системата на предучилищното, училищното и професионалното образование.

8) Интегрирани мерки за подобряване достъпа до образование, за периода 2016-2019 г. Основни дейности по прилаганите мерки: допълнително обучение по български език за децата и учениците (вкл. за децата и учениците, търсещи или получили международна закрила), за които българският език не е майчин; допълнителни занимания със застрашени от отпадане от училище ученици от етническите малцинства и учениците, търсещи или получили международна закрила; реинтегриране в образователната система на младежи до 18 г., отпаднали от училище.

3.2. Добри практики за справяне с проблема

Добри практики за изпълнение на политиките за намаляване на отпадането и преждевременното напускане на училище – Министерство на образованието и науката.

Взаимодействие между заинтересованите страни

- Взаимодействие на училището със заинтересованите страни и институции - училищно настоятелство, училищен съвет, НПО, местни организации
- Взаимодействие на училището и общините в процеса на намаляване на дела на отпадналите ученици
- Взаимодействие на училището и общината в процеса на реализиране на политики за превенция на ранното отпадане от училище, интервенция и реинтегриране на преждевременно напусналите образователната система

Информирание на заинтересованите страни

- Споделяне на опит по информиране на страните в образователния процес
- Политики за компенсиране на ефекта от преждевременното напускане на училище

Ролята на стратегическото планиране

- Стратегия за развитие на училището с цел преодоляване преждевременното напускане на ученици
- Училищна политика за превенция на отпадането от училище
- Прилагане на система за ранно предупреждение за преждевременно напускане на училище
- Успешни подходи за повишаване участието и ангажираност на родителите
- Училищна програма за превенция за отпадане от училище

Изграждане на училищни системи системи за ранно предупреждение

Добри практики в училищната система:

138 СУ „Проф. В. Златарски“, София (1400 ученици от I до XII клас)

Анализ на причините, водещи до риск от отпадане и възможностите за тяхното преодоляване

Причини:

- Недостатъчно ефективна връзка училище-родители;
- Недостатъчна роля на ученическото самоуправление за създаване на подкрепяща среда за ученици, застрашени от отпадане;
- Съществуващо разделяне на учениците в някои паралелки по социален признак;
- Недостатъчно мотивирани отделни учители за справяне с проблема;
- Голям брой отсъствия на учениците, който е предпоставка за отпадане от училище;
- Ниска мотивация за постижения у някои ученици;
- Липса на специализирани учебници за децата със СОП
- Недостатъчно грижи и заинтересованост от страна на родителите;
- Липса на ефективни санкции за родителите;
- Нисък жизнен стандарт на част от населението;
- Проблеми в семействата, водещи до отпадане на деца от училище;
- Липса на финансови възможности за подкрепа на застрашени от отпадане деца;
- Негативно влияние на приятелската среда, на „улицата“;
- Липса на подкрепяща среда около училището;
- Миграционни процеси, честа смяна на местоживееене;
- Негативни нагласи на участниците в образователния процес;
- Недостатъчно координиран подход между различните институции.

Училищни ресурси за справяне с проблема:

- Квалифицирани учители;
- Интерактивни методи на обучение, използване на ИКТ;
- Извънкласни дейности;
- Възможности за изява;
- Създаване на приятелска среда;
- Много добра материална база;
- Работа по проекти;
- Извършване на дейности по превенция на отпадането;

- Висока мотивация на учителите;
- Успешна работа със социалните служби и полицията;
- Специалисти по психично здраве: психолози, ресурсни учители, логопед;
- Осигуряване на целодневно обучение за учениците от начален курс.

Възможности за превенция и интервенция:

- за кандидатстване по различни проектни предложения, насочени към финансиране на превантивни по отношение на отпадането дейности;
- навременно идентифициране на децата в риск;
- нови форми за ангажиране на родителите;
- действено ученическо самоуправление;
- повече групи за спорт;
- разширяване на извънкласните форми, създаване на форми по изкуства;
- разширяване на връзките с извънучилищните институции;
- поддържане на база данни, индивидуално портфолио, индивидуални програми за всяко застрашено дете;
- периодична оценка и актуализиране на мерките.
- Разработване и прилагане на мерки за подкрепа на учениците в риск от напускане чрез различни форми на самоуправление.
- Разработване на механизъм за контрол на редовното и точно отразяване и нанасяне на отсъствията на учениците в училищната документация.
- Изготвяне и ежегодно актуализиране на Регистър за идентифициране децата и учениците в риск (не само от отпадане).
- Периодично повишаване на квалификацията на педагогическите специалисти по отношение работата с деца в риск от отпадане от училище.

Професионална гимназия по ресторантьорство, търговия и обслужване-Плевен

ДЕЙНОСТИ ЗА СПРАВЯНЕ С ПРОБЛЕМА ЗА РАННОТО ОТПАДАНЕ

ЦЕЛЕВА ГРУПА: Ученици от IX до XII клас, които са застрашени от отпадане по различни причини, за които съществува обективен риск от социално изключване и липсват форми за социална подкрепа. В по-общ смисъл целевата група включва всички ученици от училището, за превенция.

1. Кандидатстване (участие в) по различни проекти, насочени към финансиране на превантивни по отношение на отпадането дейности.

2. Ранно идентифициране на децата в риск чрез проучване на потребностите и интересите им.
3. Нови форми за по-голямо ангажиране на родителите.
4. Действено ученическо самоуправление.
5. Дейности в училище, свързани с обгрижването на учениците – борса за учебници, благотворителни акции, включване в полезни и разнообразни дейности и изяви.
6. Ефективно включване на ресурсите на училището и на местната общност при реализиране на дейностите за превенция на отпадането от училище.
7. Ролята на кариерното ориентиране на учениците – фактор при работа с ученици, застрашени от отпадане, с оглед бъдещата им успешна реализация.
8. Обучение на педагогическия екип да идентифицира и решава социалните, образователните, поведенческите и други проблеми, които поставят децата в риск да отпаднат от училище.
9. Разработване и прилагане на обучителни, извънкласни и извънучилищни програми за мотивиране и задържане на учениците, консултиране, професионално ориентиране и чрез активна работа със семейството.
10. Ангажиране на училищното настоятелство и на родителите в живота на училището – ключов елемент в подхода за превенция на ранното отпадане на децата от училище.
11. Поддържане на база данни, индивидуално портфолио, индивидуални програми за всяко застрашен ученик.
12. Откриване и развиване на силните страни на личността чрез индивидуална работа с учениците или включването им в групи за извънкласни и извънучилищни дейности за осмисляне на свободното им време. Сформиране на групи по извънкласни дейности в зависимост от желанията. Класните ръководители, педагогическият съветник и членовете на ученическия парламент мотивират застрашените от отпадане деца да се включат в избрани от тях форми.
13. Установяване на ефективен диалог училище - външни институции, имащи отношение по проблема., с оглед превенция на отпадането на ученици от училище – Държавна агенция за закрила на детето, Център за работа с деца, Ученическа спортна школа, РДВР и др.

Седмо СУ „Кузман Шапкарев“ – Благоевград е едно от училищата в България, в което няма отпаднали ученици. Ежегодният статистически задълбочен анализ на превантивните дейности, които съпътстват целогодишната работа на училищния показва, че това се дължи най-вече на последователната политика на образователната институция в посока

реализиране на дейности, залегнали в Стратегията и за развитие, подчинени на принципите за:

- осъществяване на дейности по превенция на тормоза и насилието, както и дейности за мотивация и преодоляване на проблемното поведение, които са израз на общата воля и на координираните усилия на всички участници в образователния процес
- публичност и прозрачност на цялостната политика
- чрез интернет страницата на училището и партньорството с медиите, документиране на проблемните и рискови ситуации и добрите практики,
- обратна връзка с институции, родители, педагогически съветник, класни ръководители, ученици и учители,
- приемственост – чрез съхраняване на традициите и недопускане да се забрави доброто старо, равнопоставеност на всички приоритети в развитието на образователната институция.
- идентифициране на рисковите фактори – доклад анализи на педагогически съветник и класни ръководители.

Мерки срещу преждевременно напускане на училище поради ранни бракове и раждане:

осигуряване на непрекъснати форми за информираност на тийнейджърите за сексуалното им развитие, както и включването им в обучителни семинари и лекционни курсове, залагане в тематичните разпределения на актуални за младежкото развитие теми; осигуряване на възможност за продължаването на прекъснатите училище в самостоятелна форма на обучение.

Основни дейности в училищата-партньори (индивидуална и социална подкрепа за учениците, включване на местните власти)

СУ Асен Златаров – гр. Шабла – партньор по Проекта (240 ученици)

От 2011 г. СУ "Асен Златаров е регистрирано към Центъра за учебно-тренировъчни фирми и успешно прилага метода на тренировъчните предприятия в часовете по работа по проект в XI клас и производствена практика в XII клас, като идеята е учениците да получават максимално практически умения и знания, с които да са конкурентноспособни на пазара на труда, а също така и на своите връстници в големите градове.

Така бе създадена първата тренировъчна фирма „Грийнрест“ ООД от ученици от XI клас през 2011г., които приеха предизвикателството да работят в екип, всички ученици бяха много мотивирани, използваха творческите си възможности, предприемаческото мислене, и въпреки липса на фирма ментор на наша територия успяха да изградят стратегия на фирма пречупена през призмата на тяхното въображение, чиято цел беше да

запълни пазарната ниша на наша територия. Дойде и следващото предизвикателство - Международен панаир ТФ ФЕСТ 2012 „Млад предприемач“, Пловдив. Решиха да се включат като изложители, а също така и в конкурсите. Като училище, което за първи път прохожда в тези изложения представянето бе на ниво и тренировъчното предприятие бе удостоено с 3 първи места.

Така методът „учебно предприятие“ в СУ „Асен Златаров“ се превърна в рекламно послание към тези, на които им предстои да направят своя избор на професия в IX клас, с организирането на „Дни на професията“, „Ден на отворените врати“, в които бивши и настоящи ученици, работели и работещи споделят мисли, отговарят на въпроси, презентират своята работа в учебно предприятие през годините. Мотивират тези, които са след тях да не се отказват от шанса, който им се дава. Ако имат възможността да се включат в работата на тренировъчните предприятия и да дадат свобода на творческите си идеи, да бъдат предприемчиви и да не се страхуват.

Така се стигна и до регистрацията и я и на втората учебно тренировъчна фирма „Биофючър“ в рамките на три години. В нея учениците работиха с много хъс, от самото начало бяха решили, че ще се включат в поредния Международен панаир ТФ ФЕСТ „Млад предприемач“ Пловдив. Отговорността на всеки към проблемите на тренировъчното предприятие бяха на преден план. Участието във всички възможни конкурси даде силата и вярата на учениците да покажат най-добрите си страни, влагайки идеи и много работа така, че всичко, което се изискваше да получи необходимата визия, опит, умения, стратегия. Така УП „Биофючър“ стана комплексен победител и получи още два приза през 2014.

През септември 2014 година СУ „Асен Златаров“ участва в проект „Учебните предприятия в училище – иновативно образователно решение срещу ранното напускане на училище“, по европейска програма ERASMUS+ KA2. Целта на проекта: Провеждане на проучване и създаване на модел на учебно предприятие, което да развива ключови, социални, ИКТ и предприемачески умения за ученици на възраст 14-16 години с риск от ранно напускане на училище, както и приложението на модела в международен контекст с продължителност 2014 -2016.

Методът за обучение чрез учебно предприятие се оказа наистина мотивиращ и задържащ учениците в училище и часовете. През 2015 г. се сформира трето УП „Вилидж Бейкъръи“. Въпреки разнородния състав на учениците от български, ромски, бесарабски произход, влагайки усилия и много труд, успяха да затвърдят позициите на СУ „Асен Златаров“ и

доказаха, че има какво да даде на своите ученици в посока на професионалната подготовка.

Така в СУ „Асен Златаров“ от септември до юни се провежда мащабна разяснителна кампания сред родители и ученици завършващи основно образование, за това защо да изберат нашето училище и какво биха получили като знания умения и опит. Организиране на родителски срещи общи, индивидуални, разговори с преподавателите по специалните предмети, разглеждане на кабинети, отговаряне на поставени въпроси, анкетни проучвания. През месец април в СУ „Асен Златаров“ се провеждат дни на професиите. Мероприятията се организират от учениците от X, XI, XII клас, с помощта на презентации, видео филми, изграждане на щандове демонстрират пред учениците от VI и VII, учители, родители и общественост това, което изучават учениците от тези класове, като акцентът е работата и постиженията на учениците от УП през годините.

Кариерното ориентиране на учениците на общинско ниво, се осъществява и чрез Център за кариерно ориентиране – гр. Добрич. Във връзка с прехода им от една към друга образователна степен и от образованието към пазара на труда, центърът дава информация за видовете подготовка в системата на средното и висше образование, както и за характеристиките на професиите и профилите в училищната система. Индивидуална и групова работа се осъществява с ученици от всички степени на училищното образование.

КОМПЕТЕНЦИИ И УМЕНИЯ, НЕОБХОДИМИ НА УЧИТЕЛИТЕ

- ✓ Мотивация на учителите за допълнителна работа по превенция на отпадането;
- ✓ Умения за работа с младежи в риск от отпадане;
- ✓ Повишена чувствителност и компетентност на учителите за противодействие на междуличностни конфликти в ученическите колективи;
- ✓ Умения за ефективна комуникация с родителите и другите заинтересовани страни;
- ✓ Умения за работа с различни поколенчески модели на поведение;
- ✓ Споделяне на опит и работа в интердисциплинарни екипи;
- ✓ Добро познаване на причините за отпадане от училище в съответното училище, в населеното място.

В дългосрочен план е необходима целенасочена политика в посока на обучение на учителите на равнище училище и регион за справяне с проблема на отпадането от училищната система.

Използвани ресурси:

- **Национален статистически институт**
www.nsi.bg
- **Министерство на образованието и науката**
Междуинституционален механизъм за обхващане и задържане в образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст
<http://back2school.mon.bg/>
- **Програми за превенция на ранното напускане на училище – интернет страниците на изброените в изследването училища**
- **Татяна Кичева - Нагласи за труд и проблеми при професионалната реализация на младите хора в България – сп. Бизнес посоки, бр.3 - 2017 г.**